

5. Турянська О. Ф. Психолого-педагогічні й методичні засади визначення цілей історичної освіти / О. Ф. Турянська // Вісник Національної академії державної прикордонної служби України: електрон. наук. фах. вид. – 2010. – Вип. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/Vnadps/2010_2/10tofsio.pdf

УДК 378.147

Мишак О. О.

аспірантка Національного університету
біоресурсів та природокористування України

ГУМАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ БІОТЕХНОЛОГІВ: КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ЗРІЗ

На основі проведеного анкетування в статті зроблено спробу аналізу стану гуманізації професійної підготовки майбутніх біотехнологів. Визначено ставлення студентів до цієї проблеми, обґрунтовано необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців на принципах гуманізації навчання.

Ключові слова: гуманізм, гуманізація освіти, формування особистості, гуманістичні якості особистості, фахова підготовка.

Мишак Е. А. Гуманизация профессионального обучения будущих биотехнологов: констатирующий срез. Основываясь на проведенном анкетировании, в статье сделан анализ состояния гуманизации профессиональной подготовки будущих биотехнологов. Определено отношение студентов к данной проблеме, обоснована необходимость усовершенствования профессиональной подготовки будущих специалистов на принципах гуманизации обучения.

Ключевые слова: гуманизм, гуманизация образования, формирование личности, гуманистические качества личности, профессиональная подготовка.

Myshak H.A. Humanization of professional training of future biotechnologists: stating section. Based on conducted survey the analysis of the humanization of training future biotechnologist has made in the article. The author has discovered the students' attitude to this problem, and has justified the reason of the professional training improvement on the base of education humanization.

Key words: humanism, humanity, education humanization, humanistic personality, professional training, formation of personality.

Результатом гуманізації професійної підготовки майбутніх біотехнологів має бути гуманістично спрямована особистість біотехнолога, діяльність якого є гуманною відносно себе, соціуму та природи. Щоб ґрунтовно підійти до отримання такого результату, потрібно дослідити гуманізаційні механізми навчання студентів, які оволодівають спеціальністю біотехнолога у ВНЗ.

Накопичений на сьогодні чималий досвід вивчення гуманістичних якостей особистості у педагогічній теорії та практиці визначає, що основними методами дослідження сформованості гуманістичної спрямованості особистості є анкетування, опитування, тестування, інтерв'ювання, метод спостереження, творчі завдання, діагностичні ситуації.

Здійснення аналізу стану сформованості уявлень і знань студентів щодо гуманізації професійної підготовки майбутніх біотехнологів за сучасних умов, реалізації гуманістичних принципів, гуманної поведінки у взаємодії з іншими передбачало організацію діагностики, яка була реалізована у процесі проведення констатувального дослідження.

Констатувальний етап експерименту проводився на базі Національного університету біоресурсів та природокористування України і Дніпропетровського державного аграрного університету. Ним було охоплено 240 студентів першого і другого курсів факультету біотехнології, які оволодівали напрямом підготовки 6.051401. Біотехнологія.

Ставлення студентів до проблеми гуманізації навчання було визначено за допомогою наукових розробок Т. Грабовської та О. Теплої [1], І. Герасимової [2] та модифікованої анкети І. Тимчук [3], що складалася із 19 запитань.

Метою цієї статті є спроба проаналізувати ставлення майбутніх біотехнологів до процесу гуманізації освіти, їхню особисту участь у підвищенні її рівня; ставлення до доцільності поглиблення гуманізації навчання.

На перше запитання анкети «*Що таке гуманізм?*» студенти відповіли: любов до людей, визнання людини за найвищу цінність, іншими словами, – людяність (53%); це гуманне ставлення до всього, що оточує тебе: люди, тварини, рослини (20%); втілення добра і гарних рис у поведінці та загальному розвитку індивіда (15%); течія в західноєвропейській культурі епохи Відродження, яка визнає людину найвищою цінністю у світі (12%); світогляд. Отримані відповіді свідчать про те, що більшість студентів правильно розуміють поняття «гуманізм» – це система ідей і поглядів на людину як найвищу цінність.

На друге запитання анкети «*На якому ґрунті, у який період історії людства сформувався гуманізм?*» було отримано такі відповіді: гуманізм сформувався в епоху Відродження на основі зміни світогляду людей (1%); на ґрунті того, що люди були жорстокими до себе, до природи (1%); на основі заперечення норм життя

Середньовіччя з його жорстокістю людей один до одного та природи (3%); на ґрунті поєднання релігії та науки (1%). 20% студентів дали відповідь: гуманізм сформувався в епоху Відродження, але на якому підґрунті не пояснюють. 15% респондентів прагнули дати відповідь на запитання, але відповіді були не зовсім вірними: гуманізм сформувався тоді, коли в усьому світі зрозуміли важливість людського життя та його цінність (1%); гуманізм зародився давно, коли людина почала замислюватися про те, чим вона відрізняється від тварин, які вона має особистісні якості (10%); гуманізм сформований не так давно, тому що не в усі часи поважали, цінували людське життя (6%).

На запитання анкети *«Яких видатних представників гуманізму в мистецтві, літературі ви знаєте?»* отримали відповіді: 70% студентів назвали видатними гуманістами відомих українських діячів (Т. Шевченка, Л. Українку, І. Франка, Г. Сковороду, П. Мирного, П. Тичину, М. Коцюбинського, М. Стельмаха, Л. Костенко, І. Роздобудько) та російських письменників (О. Пушкіна, М. Некрасова, Л. Толстого, М. Гоголя). До переліку відомих зарубіжних представників гуманізму потрапили В. Шекспір, Ф. Петрарка, Д. Боккаччо, А. Данте, А. Камю (25%). 10% студентів назвали таких видатних гуманістів, як Мікеланджело, Ф. Рабле, Леонардо да Вінчі, Д. Бруно. Лише 2% опитаних не змогли дати відповідь.

Наголосимо, що серед видатних представників гуманізму в мистецтві, літературі студенти майже не називають сучасних діячів культури. Зазначимо, що аналіз цього переліку є підставою зробити висновок про неґрунтовність вибору опитуваними студентами критеріїв, за якими можна класифікувати осіб гуманістичної спрямованості.

Проаналізувавши відповіді респондентів на четверте та п'яте запитання анкети *«Кого з видатних історичних діячів ви можете назвати гуманістами? У чому полягала значущість їх діяльності?»* та *«На основі яких критеріїв ви визначили гуманність цих осіб?»*, можна зробити висновок, що для студентів ці запитання виявилися складними, особливо завдання – визначити значущість діяльності видатних історичних діячів.

20% студентів назвали певних історичних постатей, що зробили суттєвий внесок у гуманізацію суспільного життя та намагалися обґрунтувати свої відповіді: Нельсон Мандела (видатний політичний діяч, сприяв економічно-культурному розвитку країни, боровся проти рабства); Індіра Ганді (сприяла розвитку країни, допомагала бідним; їй притаманні чуйність, піклування про інших, співчуття та небайдужість); Мати Тереза (допомагала всім бідним людям); Р. Ганді (його політична діяльність була направлена на покращення життя людей і проведення реформ, які встановлювали гуманістичні засади у суспільстві); Лінкольн (завдяки йому темношкірих людей почали вважати рівними зі світлошкірими, боровся проти рабства); Б. Хмельницький, М. Грушевський (піклувалися про долю України та українського народу, їх незалежність і свободу). Остання відповідь говорить про те, що деякі студенти ототожнюють поняття «гуманізм» і «патріотизм». Значна кількість відповідей (55%) стосувалися лише переліку певних історичних постатей: К. Маркс, княгиня Ольга, Іван Мазепа, Леонардо Бруно. 25% опитаних або не дали відповіді, або зазначили „не знаю”.

Результати узагальнення відповідей опитаних на шосте запитання анкети: *«Які наслідки могла мати гуманістична діяльність людей?»* такі: 98% студентів говорять про позитивні наслідки гуманістичної діяльності, які виявляються в таких твердженнях: удосконалення людства, краще життя; зменшилось би кровопролиття та війни; люди ставилися б краще один до одного; було б менше жорстокості, ворожби, ненависті; правильний моральний соціальний устрій; світ став би кращим, люди були б більше задоволені власним життям. Лише 2% опитаних не змогли дати відповідь.

На сьоме запитання анкети *«Чи існує залежність між гуманістичними ідеями та соціально-економічним устроєм держави?»* дані такі відповіді: 95% опитаних зазначили, що така залежність існує; тільки 5% вважають, що така залежність відсутня.

«Проілюструйте це за допомогою життя України. Чи є актуальною проблема гуманізації в Україні в сучасних умовах?» – таким було восьме запитання нашої анкети. 94% студентів висловили свою думку таким чином: ця проблема є дуже актуальною для України тому, що гуманізація – найвища цінність, а не гроші і маєтки, як думає наша влада, яка нічого не робить, щоб почути свій народ; актуально, бо в Україні не вистачає гуманності, великі політики нехтують людським життям заради власної вигоди; в Україні не вистачає гуманних діячів; в Україні все робиться за принципом «моя хата з краю, нічого не знаю».

Отримані відповіді свідчать про те, що студенти переймаються і цікавляться проблемами гуманізації в Україні на сучасному етапі. Проблема гуманізації суспільства є дуже актуальною для України тому, що в нашій державі гуманність не виявляється протягом тривалого періоду, особливо зараз – втрата оптимізму, гуманізму, довіри людей один до одного, відсутність поваги і ціннісного ставлення один до одного, або байдужість у ставленні до всього. Лише 6% опитаних не змогли пояснити актуальність проблеми гуманізації в Україні в сучасних умовах.

Відповіді респондентів на дев'яте запитання: *«У яких сферах діяльності людей виявляється гуманізм?»* та десяте запитання: *«У яких галузях гуманізм має бути засадовим компонентом?»* були аналогічні. Студенти зазначили, що гуманізм має виявлятися, перш за все, в усіх сферах діяльності людини (життя, робота, відносини з колегами, членами сім'ї), в усіх галузях, де присутня і взаємодія людина, – 40%. Інші зазначили, що гуманізм притаманний, насамперед, таким сферам діяльності: освіта (діяльність викладачів, учителів) – 25%; медицина – 30%; наука, мистецтво, соціальна сфера – 2%; політика, економіка та юриспруденція – 3%.

У відповіді на 11 запитання анкети студенти стверджують: виявляти гуманність – значить: бути толерантним, виявляти доброту та милосердя; співчувати, підтримувати, розуміти, допомагати всім, хто потребує допомоги; ставитись до інших людей так, як би ти хотів, щоб ставилися до тебе; бути людиною в усіх життєвих ситуаціях; не тільки виявляти милосердя та терпимість до людей, а й бути гуманним і до тварин, навколишнього середовища, і до самого себе.

Різноманітними за змістом і кількісними характеристиками були відповіді студентів на 12 запитання анкети: *«Гуманним може бути кожен, якщо...»*: поважати і цінувати інших людей; буде ставитися до інших з розумінням; розуміти, що кожен – особистість; працювати над собою; він цього захоче; буде думати про інших, а не тільки про себе. Відповіді різноманітні, та всі студенти переконані, що гуманним може бути абсолютно кожен, якщо, перш за все, буде прагнути цього, працюватиме над собою, навчиться любити і цінувати інших людей.

Відповіді на 13 запитання анкети свідчать, що респонденти добре розуміють, яка людина вважається гуманною, які взаємини людей можна назвати гуманними і як розвинути в собі якості гуманної людини. Відповіді на 18 запитання анкети також важко подати в кількісному відношенні, тому що вони є різними за змістом: *«Для того, щоб розвинути в собі якості гуманної людини, треба...»*: розвивати себе, самоудосконалюватися; творити добро; прагнути до цього; більше читати, ходити в музеї, театри; частіше прислуховуватись до інших, цінувати людей; дотримуватися правила – стався до інших так, як хочеш, щоб ставилися до тебе; розвиватися духовно, більше читати; вивчати мистецтво та релігію.

Порівняно з попередніми відповіді на 14 запитання анкети *«Що таке гуманізація освіти? Хто має її забезпечувати?»* свідчили про недостатній рівень знань студентів або взагалі про їх відсутність. На це запитання дали відповіді лише 50% опитаних. Гуманізація освіти – це відображення в освітньому процесі гуманістичних тенденцій у розвитку сучасного суспільства, коли людська особистість визначається найвищою цінністю (2%); це впровадження тих предметів, які б знайомили студентів з ідеями гуманізму та навчали гуманності (2%); це соціально-педагогічні принципи, що відображають спрямованість розвитку освіти на гуманні стосунки в суспільстві (2%); це принципи, які спрямовані на розвиток освіти в гуманістичному напрямі (2%); це програма, за якої до кожного студента знаходять підхід, який сприяє йому в навчанні (2%); це більше уваги приділяти студентам, навчати їх таким дисциплінам, як етика, естетика, психологія, філософія (2%); це здатність вищого керівництва забезпечити якісну, не перевантажену, прозору освіту без хабарів і примхливих викладачів (2%); це навчання студентів принципам гуманізму в освітніх закладах (2%); це рівне ставлення до всіх студентів (2%). Близько 20% респондентів не знали відповідей на це питання.

На думку більшості опитаних (94%) гуманізацію освіти має забезпечувати: Міністерство освіти і науки України та керівництво навчального закладу та викладачі. Лише 4% опитаних вважають, що гуманізацію в освіті мають забезпечувати у рівній мірі як викладачі, так і студенти. 2% респондентів переконані, що лише викладачі.

«Назвіть напрям професійної підготовки, яким ви оволодіваєте. Який існує зв'язок між вашою майбутньою професійною діяльністю і гуманізмом? Яка, на вашу думку, мета фахової підготовки в даному напрямі» – таким було наступне запитання анкети. 30% опитаних студентів не знали відповіді. 30% респондентів не змогли пояснити, який зв'язок між професійною діяльністю біотехнологів і гуманізмом. 40% опитаних переконані, що їх напрям підготовки «Біотехнологія» є гуманістичним, намагалися обґрунтувати цей зв'язок, але аргументи не завжди були правильними: біотехнологія має приносити людям користь, а не шкоду, наприклад, створення біологічної зброї, або шкідливі мутації та ін.; у використанні біотехнології гуманізм виявляється в тому, щоб не впливати на оточуюче середовище новітніми технологіями, щоб у гонитві за грошима не забувати про шкоду, яку вони можуть спричинити; біотехнологи працюють на благо людей, усього живого; біотехнолог, який працює в галузі харчування, має виготовити не шкідливий для людей продукт, в галузі екології – покращити стан навколишнього середовища на користь людям і всієї планети, в галузі медицини – лікувати інших людей, зберігаючи їхнє життя; біотехнологія має на меті приносити користь людині, полегшувати їм життя; проводячи дослідження з біотехнології, потрібно звертати увагу, чи будуть вони гуманними по відношенню до людей і тварин.

Мету фахової підготовки в цьому напрямі студенти не визначили. Лише 1% опитаних дали відповіді: саморозвиток, формування професійних навичок; гарні знання та навички з цієї дисципліни. Проаналізовані відповіді студентів підтверджують актуальність проблематики нашого дослідження.

Відповідаючи на 16 запитання: *«Які навчальні курси змістовно є найглибше орієнтовані на гуманістичне навчання студентів?»*, респонденти на перше місце поставили психологію – 42%; на друге – філософію, етику – 30%; культурологія, Історія України, мови (українська, англійська) посіли третє місце – 28%.

Відповідаючи на 17 запитання анкети: *«Наведіть приклади гуманної поведінки викладачів, студентів»*, студенти наводять такі приклади гуманності викладачів: допомога з навчанням; організація додаткових занять; терпимість і вихованість, прийняття будь-якої думки студента; корисні поради та поважні відносини; допомога при складанні сесії, підтримка в разі невдачі. Близько 5% опитаних не змогли навести приклади.

Отримані відповіді на 18 запитання анкети: *«Наведіть приклади антигуманної поведінки викладачів»* свідчать про те, що 70% опитаних зустрічалися з випадками антигуманної поведінки викладачів. Студенти

навели такі приклади антигуманної поведінки науково-педагогічних працівників: отримання низьких оцінок у групі, якщо хтось один з цієї групи чимось не догодив викладачу; наклеп, знущання при всій групі; неповага до студента, упереджене ставлення; нетактовна поведінка, відхилення думки студента, нав'язування своєї; використання ненормативної лексики, якщо студент не хоче щось робити, крик, лайка, моральне приниження, силовий примус; висока думка про себе з боку викладача; відмова викладача в допомозі студенту; хабарництво і свідоме погіршення досягнень студента через власні погляди; не дозволяє заходити до аудиторії, якщо запізнівся. 25% опитаних не змогли навести приклади антигуманної поведінки викладачів або написали, що не знають таких.

Наведені зразки відповідей свідчать про те, що гуманізація фахової підготовки має починатись із викладача, його людяності, спеціальних знань про гуманізацію навчально-виховного процесу у ВНЗ. Якщо викладач – негуманна особистість, яка дозволяє собі антигуманну поведінку, то спроба втілити гуманізацію буде марною. Відповіді на ці питання анкети спонукали нас до розроблення методичних рекомендацій для викладачів.

У відповіді на останнє 19 запитання анкети: «Назвіть шляхи підвищення рівня гуманізації у ВНЗ» думки опитаних розділилися таким чином: 35% опитаних вважають, що потрібно до навчального плану з наряду підготовки «Біотехнологія» ввести більше дисциплін, зміст яких має гуманістичний потенціал і сприяє формуванню моральних якостей студентів або курси з етики та культурології для студентів і викладачів; 50% студентів назвали такі шляхи підвищення рівня гуманізації навчання у ВНЗ: проведення певних курсів, цікавих соціальних проєктів, тренінгів гуманістичного спрямування; творча співпраця між викладачами та студентами; проведення заходів, в яких викладач бере участь разом зі студентом; бесіди зі студентами про навколишні події та їх спільний аналіз; толерантне ставлення до студентів, розуміння їх проблем. 15% респондентів не знають шляхів підвищення рівня гуманізації у ВНЗ.

Проаналізовані відповіді студентів на запитання анкети дозволили стверджувати, що студенти наряду підготовки «Біотехнологія» мають недостатній рівень знань про гуманізацію навчання; вони вважають доцільним поглиблення гуманізації навчання за їх напрямом підготовки, однак не можуть конкретизувати її шляхи. Такий стан ставлення майбутніх біотехнологів до досліджуваної нами проблеми гуманізації професійної підготовки, на нашу думку, склався через відсутність у ВНЗ систематичної і цілеспрямованої роботи з реалізації гуманістичної парадигми в освіті.

Актуальними напрямками подальшої розробки окресленої проблеми є пошук гуманізаційних механізмів навчання студентів, які оволодівають спеціальністю біотехнолога у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабовська Т. О. Формування гуманістичних цінностей у студентів: теорія і методика: [монографія] / Т. О. Грабовська, О. М. Тепла. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 270 с.
2. Герасимова І. Г. Гуманізація професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. Г. Герасимова. – К., 2002. – 189 с.
3. Тимчук І. М. Педагогічні умови гуманізації навчання майбутніх екологів у процесі фахової підготовки. : дис...канд. пед. наук : 13.00.04 / І. М. Тимчук. – Біла Церква, 2009. – 271 с.

УДК 378.147

Коваль А. О.
Одеський національний
політехнічний університет

ЗМІСТ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розкривається сутність професійно орієнтованого читання. Аналізуються види професійно орієнтованого читання. Розглядається реалізація інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні професійно орієнтованого читання майбутніх інженерів.

Ключові слова: майбутній інженер, читання, інформаційно-комунікаційні технології.

Коваль А. А. *Содержание обучения англоязычного профессионально ориентированного чтения будущих инженеров с использованием информационно-коммуникационных технологий. В статье раскрывается сущность профессионально ориентированного чтения. Анализируются виды профессионально ориентированного чтения. Рассматривается реализация информационно-коммуникационных технологий в обучении будущих инженеров профессионально ориентированному чтению.*

Ключевые слова: будущий инженер, чтение, информационно-коммуникационные технологии.